

UCHWAŁA NR 719/LVI/23
RADY MIASTA ŻORY

z dnia 22 czerwca 2023 r.

w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Żory na lata 2023 - 2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U z 2023r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz. U. z 2022r. poz. 447 z późn. zm.)

RADA MIASTA
u c h w a ł a:

§ 1. Przyjmuje się Miejski Program Wspierania Rodziny dla Miasta Żory na lata 2023 – 2025 w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

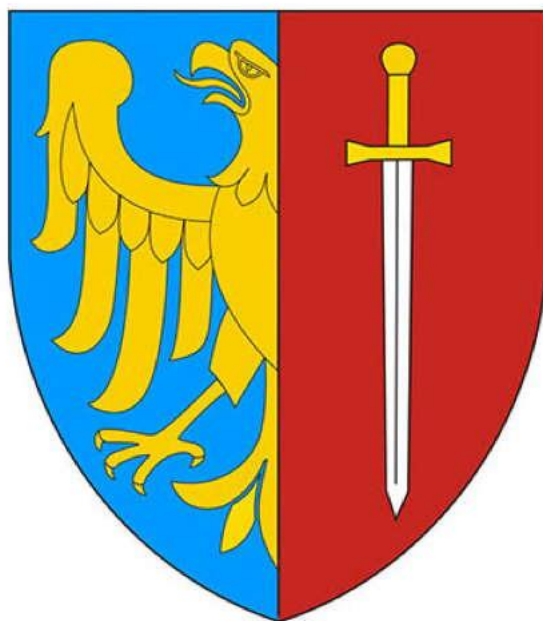
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Żory.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta

Piotr Kosztyla

MIEJSKI PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA MIASTA ŻORY NA LATA 2023 – 2025

ŻORY 2023

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	3
II. Diagnoza środowiskowa	4
1. Demografia	4
2. Edukacja	5
3. Mieszkalnictwo	6
4. Analiza problemów społecznych Miasta Żory	7
5. Wsparcie rodzin ukraińskich.....	22
III. Zasoby instytucjonalne Miasta Żory	28
IV. Analiza SWOT	34
V. Cel główny	35
VI. Cele szczegółowe	35
VII. Źródła finansowania	45
VIII. Sposób monitorowania programu	45
IX. Spis wykresów i tabeli	46

*„Rodzina jest pierwszą i podstawową szkołą miłości społecznej.
Trzeba uczynić wszystko, ażeby ta szkoła mogła pozostawać sobą.
Równocześnie zaś rodzina musi być na tyle silna miłością wzajemną wszystkich,
którzy ją tworzą – że potrafi pozostać ostoją dla człowieka
pośród wszystkich niszczycielskich prądów i bolesnych doświadczeń.”*
Jan Paweł II

I. WSTĘP

Rodzina to podstawowa komórka społeczeństwa i naturalne środowisko wychowawcze dziecka, która oddziałuje na jego osobowość, przekazując mu swój system wartości, tradycje, ukierunkowując jego aktywność i postępowanie na całe życie. Powinna być najbardziej stabilnym punktem odniesienia w doświadczeniu dziecka oraz źródłem zaspokajania jego potrzeb w sferze psychicznej i materialno - bytowej. Rodzina funkcjonalna, konsekwentnie i z powodzeniem spełniająca swoje zadania, stanowi dla swych członków, przede wszystkim dzieci, źródło poczucia własnej wartości i bezpieczeństwa. Problemy występujące w rodzinie często są złożone i wymagają interdyscyplinarnych rozwiązań. Uzależnienia, przemoc w rodzinie, niezaradność i brak umiejętności wychowawczych, zdarzenia losowe wywołujące sytuacje kryzysowe oraz zła sytuacja materialna to główne problemy dezorganizujące życie rodzin.

„Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie samodzielnie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 09.06.2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej „obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej.”

Samorządy lokalne powinny wspierać rodzinę poprzez rozwój sieci placówek zapewniających opiekę i wychowanie w systemie dziennym bez konieczności opuszczenia środowiska lokalnego, np.: świetlic środowiskowych, ochronek dla dzieci i klubów. Bardzo ważna jest w tym obszarze współpraca z organizacjami pozarządowymi i pobudzanie aktywności społecznej do ich tworzenia. Poza tym, rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny udziela się pomocy w formie: poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej, pracy socjalnej i wsparcia asystenta rodziny.

Szczególną uwagę ustawodawca poświęca działaniom profilaktycznym. Uznaje on, że są znacznie mniej kosztowne niż specjalistyczne działania, których wymaga rodzina, gdy doszło do umieszczenia dziecka w pieczy. Ponadto umożliwia uniknięcie traumy związanej z umieszczeniem dziecka poza rodziną naturalną.

Głównym założeniem niniejszego programu jest doskonalenie systemu wsparcia dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Konieczność stworzenia niniejszego programu wynika, z art. 176 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Miejski Program Wspierania Rodziny na lata 2023 – 2025 skierowany jest do dwóch rodzajów rodzin. Jego zadaniem jest zdiagnozowanie i określenie działań dla rodzin, które są zagrożone dysfunkcyjnością, ze względu na problemy z jakimi się borykają – działania profilaktyczne, a także rodzin które już są dysfunkcyjne – działania naprawcze.

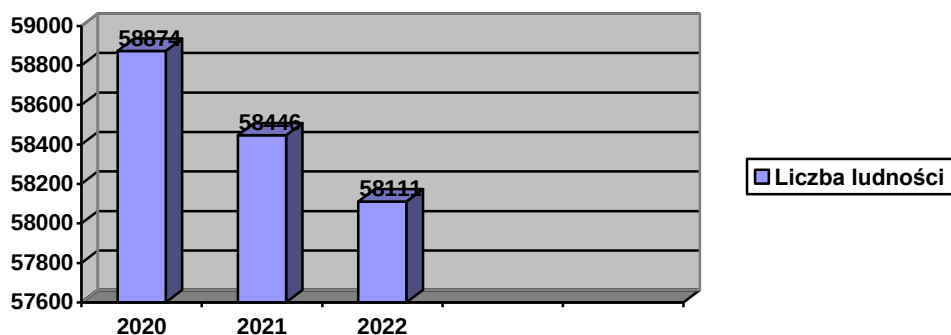
Program jest spójny z Programem Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Śląskim na lata 2021 – 2030 oraz Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Żory na lata 2023 - 2028.

II. DIAGNOZA ŚRODOWISKOWA

1. Demografia

Obszar Miasta Żory zajmuje powierzchnię ok. 65 km². Zamieszkuje go 58.111 mieszkańców (stan na 31.12.2022r.). Liczba mieszkańców w porównaniu z latami ubiegłymi nieznacznie spada, co prezentuje wykres nr 1. Struktura wiekowa ludności Miasta Żory zaprezentowana została w tabeli nr 1.

Wykres 1. Liczba ludności w Żorach na przestrzeni lat 2020 - 2022

Źródło: www.bip.zory.pl

Tabela 1. Ludność Miasta Żory z podziałem na kategorie wiekowe w latach 2020- 2022

wiek mieszkańców	2020	2021	2022 stan na 31.12.2022
do 20 lat	12765	12725	12634
20-30 lat	6506	6253	6013
31-40 lat	9759	9299	8848
41-50 lat	9156	9612	10022
51-60 lat	5728	5536	5445
powyżej 60 lat	14960	15021	15149
ogółem	58874	58446	58111

Źródło: www.bip.zory.pl

Jak wynika z powyższych danych statystycznych w 2022r. (stan na 31.12.2022r.) najwięcej bo ok. 26% stanowią mieszkańcy powyżej 60 roku życia. Analizując dane statystyczne z lat ubiegłych wynika, że nastąpił znaczny wzrost osób w wieku 41-50 lat i powyżej 60 roku życia. Spadła natomiast ilość ludności we wszystkich pozostałych kategoriach wiekowych. Z powyższego wynika, że społeczeństwo miasta Żory starzeje się.

2. Edukacja

Zgodnie z art. 70 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej każdy człowiek przebywający na terytorium Polski ma prawo do nauki. Nauka elementarna jest na mocy przepisów prawa obowiązkowa po osiągnięciu w przedszkolu gotowości (dojrzałości) szkolnej przez dzieci, od 7 do 18 roku życia, ale status instytucji obowiązkowej ma jedynie szkoła podstawowa.

W poniższej tabeli przedstawione zostały placówki oświatowe publiczne i niepubliczne funkcjonujące na terenie Miasta Żory.

Tabela 2. Placówki oświatowe funkcjonujące na terenie Miasta Żory w roku szkolnym 2022/2023

rodzaj placówki	ilość publiczne	ilość niepubliczne
żłobki i kluby dziecięce	1	9
przedszkola i punkty przedszkolne	6	11
zespoły szkolno - przedszkolne	7	0
szkoły podstawowe	6	6
zespoły szkół podstawowych i ponadpodstawowych	1	0
zespoły szkół ponadpodstawowych	5	1
razem:	26	27
	53	

Źródło: www.bip.zory.pl

Przed podjęciem procesu edukacji rodzina może skorzystać ze wsparcia opiekuńczego w postaci żłobków i klubów dziecięcych. Na terenie Miasta Żory działa obecnie 10 żłobków i klubów dziecięcych, w tym jeden miejski i dziewięć będących placówkami niepublicznymi, które zapewniają opiekę łącznie dla 426 dzieci (stan na 31.03.2023). Z powyższych danych wynika, że porównując dane z lat 2019/2020 i 2022/2023 znacznie wzrosła ilość niepublicznych żłobków, przedszkoli i klubów dziecięcych (wzrost z ilości 4 do 9, co daje 125%), natomiast ilość dzieci objętych opieką tych placówek wyniosła w roku 2022/2023 - 426 osób (wzrost z ilości 318 dzieci do 426 dzieci, co daje 34%).

3. Mieszkalnictwo

Jedną z najważniejszych i podstawowych potrzeb zapewniających prawidłowe funkcjonowanie rodziny jest posiadanie własnego mieszkania. Oprócz mieszkań spółdzielczych i własnościowych Miasto Żory posiada w swoich zasobach lokale socjalne i komunalne, zarządzane przez Zarząd Budynków Miejskich. Dodatkowo dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, z powodu np. niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, samotnego macierzyństwa, czy opuszczenia rodziny zastępczej lub placówki, Miasto Żory umożliwia pobyt w mieszkaniach chronionych prowadzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach. Ponadto Miasto Żory zapewnia swoim mieszkańcom możliwość

skorzystania mieszkań w ramach programu „Z przyszłością w Żorach”. Obecnie lokalami tymi zarządza Zakłady Techniki Komunalnej Sp. z o.o. w Żorach. Stan mieszkań socjalnych i komunalnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Liczba mieszkań socjalnych i chronionych w zasobach Miasta Żory w latach 2020 -2022

rodzaje mieszkań	lata		
	2020	2021	2022 stan na 31.12.2022r.
mieszkania komunalne	872	852	854
w tym: socjalne	175	195	197
w tym „Z przyszłością w Żorach”	396	396	396
mieszkania chronione	8	8	8

Źródło: Dane statystyczne Zarządu Budynków Miejskich w Żorach z dnia 12 kwietnia 2023r. oraz sprawozdanie MPiPS-03 za rok 2020-2022.

Liczba mieszkań dostępnych w ramach zasobów miejskich nie jest wystarczająca dla zabezpieczenia potrzeb mieszkańców, ponieważ średni czas oczekiwania na przydział wynosi ok. 3-4 lat. Przykładowo na dzień 31 grudnia 2022 r., na przydział mieszkania z zasobów Miasta Żory oczekiwało 53 wnioskodawców.

4. Analiza problemów społecznych Miasta Żory

Nadrzędną jednostką udzielającą wsparcia rodzinom potrzebującym pomocy na terenie Miasta Żory jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach, który w swojej strukturze organizacyjnej posiada Ośrodek Interwencji Kryzysowej, placówkę wsparcia dziennego Świetlicę „Horyzont”, Noclegownię wraz z ogrzewalnią oraz Schroniskiem dla Bezdomnych.

Według danych statystycznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach w 2022 roku (stan na 31.12.2022r.) pomocą objęto 154 rodziny z dziećmi. W porównaniu do lat ubiegłych zaobserwować można stały spadek ilości rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej. Liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej wraz z ich strukturą dietności przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Liczba rodzin objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach wraz ze strukturą dzietności w latach 2020 – 2022

typ rodzin objętych pomocą społeczną	2020	2021	2022 (stan na 31.12.2022r.)
rodziny ogółem: w tym o liczbie dzieci	172	158	154
1	59	51	42
2	52	49	55
3	40	32	34
4	14	18	19
5	4	6	3
6	3	2	1
7 i więcej	0	0	0

Źródło: Sprawozdanie MRiPS w Żorach za lata 2020 – 2022 (stan na 31.12.2022r.)

Najczęstszym powodem przydzielania świadczeń oraz udzielania pomocy jest ubóstwo, niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba. Może to mieć swoje odzwierciedlenie w starzejącym się społeczeństwie Miasta Żory. Ilość osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia po spadku w latach ubiegłych, utrzymuje się obecnie na stałym poziomie, co potwierdzają dane dotyczące stopy bezrobocia, która jest podobna na przestrzeni kilku ostatnich lat i na koniec sierpnia 2022 roku a wynosiła 3,4 % (*źródło: dane statystyczne Powiatowego Urzędu Pracy w Żorach, z dnia 31.08.2022r.*). Niepokojący jest wzrost ilości rodzin korzystających ze wsparcia z powodu alkoholizmu i narkomanii. Ma to swoje odzwierciedlenie we wzrastającej w ostatnich latach ilości postanowień sądu o zabezpieczeniu dzieci poza rodziną biologiczną.

Szczegółowy opis powodów przyznawania wsparcia pomocy społecznej prezentuje tabela nr 5.

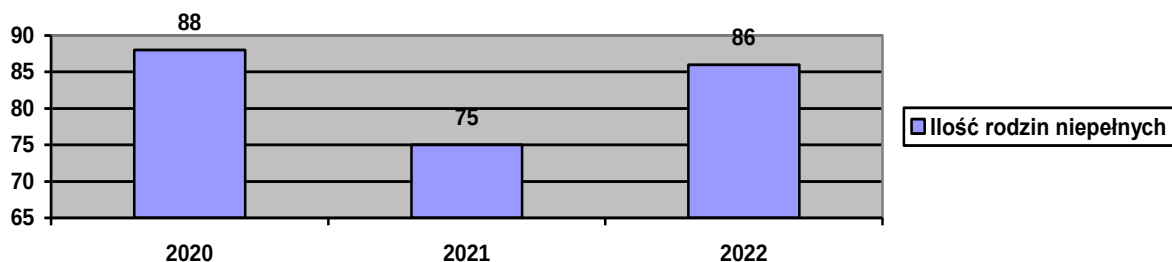
Tabela 5. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną oraz najczęstsze powody udzielania rodzinom świadczeń w latach 2020-2022

powód trudnej sytuacji w rodzinie osób korzystających ze świadczeń na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej	2020	2021	2022
			(stan na 31.12.2022r.)
ubóstwo	293	258	284
bezdomność	85	76	80
potrzeba ochrony macierzyństwa	10	18	42
w tym wielodzietność:	3	5	25
bezrobocie	132	124	135
niepełnosprawność	225	213	220
długotrwała lub ciężka choroba	334	335	369
bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	282	161	196
W tym: rodziny niepełne:	88	75	86
Rodziny wielodzietne:	47	49	58
przemoc w rodzinie	12	12	8
alkoholizm i narkomania	42	36	56
zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	17	7	21

Źródło: Sprawozdanie MRiPS za lata 2020 - 2022 (stan na 31.12.2022r.)

Oprócz powyżej przedstawionych problemów społecznych zdarzają się negatywne zjawiska, które wpływają na spadek poziomu życia rodzin, powodują wzrost agresji, często prowadzą do rozpadu rodzin, a tym samym pojawienia się problemu rodzin niepełnych, co pogłębia degradację rodziny. Jak wynika z danych statystycznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach na przestrzeni lat 2020 -2022 spadła ilość rodzin niepełnych korzystających ze wsparcia tej instytucji pozostaje na podobnym poziomie.

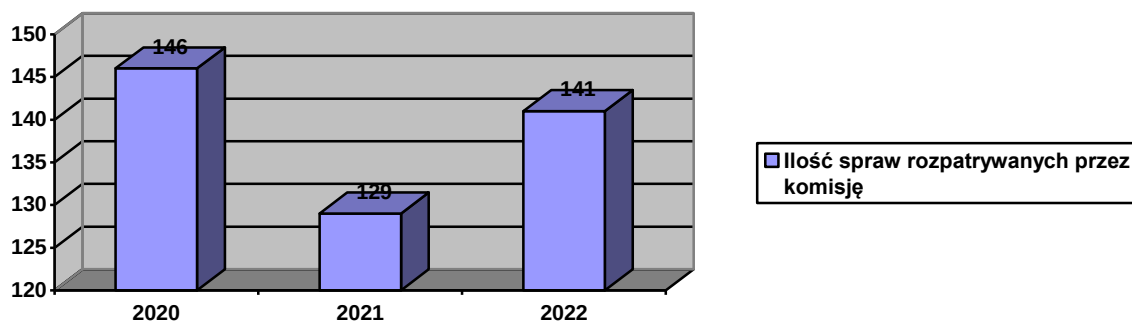
Wykres 2. Ilość rodzin niepełnych korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach w latach 2020 – 2022

Źródło: Sprawozdanie MPiPS za lata 2020 – 2022 (stan na 31.12.2022r.)

Analizując dane dotyczące powodów przyznawania świadczeń pomocy społecznej zauważa się, że jednym z obszarów, który ma tendencję wzrostową i wpływa na rozpad rodziny są niewątpliwie uzależnienia od: alkoholu, środków psychoaktywnych i dopalaczy. Kluczym podmiotem zajmującym się tym problemem na terenie Miasta Żory jest Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Ilość spraw rozpatrywanych przez komisję przedstawia poniższy wykres:

Wykres 3. Ilość spraw rozpatrywanych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w latach 2020 – 2022

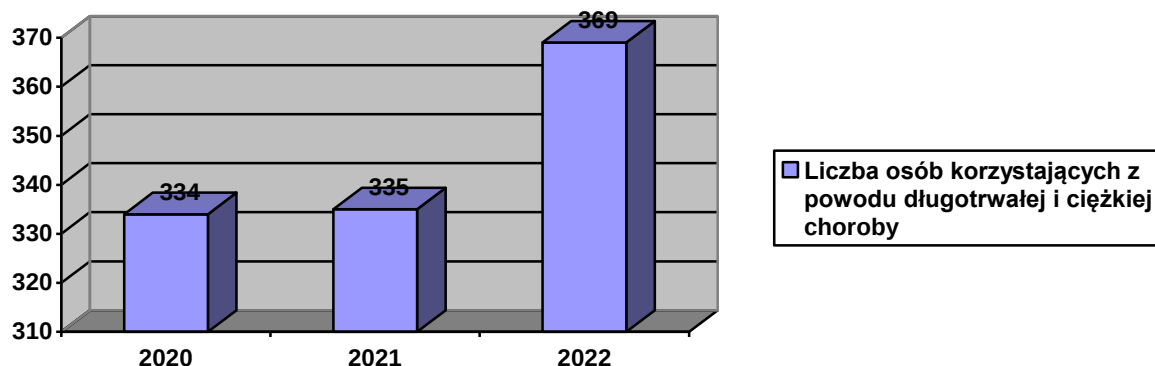

Źródło: Dane statystyczne Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Żory za lata 2020 – 2022 (stan na 31.12.2022r.)

Z powyższych danych wynika, że w roku 2021, podczas szczytu pandemii COVID-19 zmniejszyła się ilość spraw rozpatrywanych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Na powyższą sytuację niewątpliwie miała wpływ pandemia, a co za tym idzie utrudniony dostęp do napojów alkoholowych i substancji psychoaktywnych.

Kolejnym obszarem, na który warto zwrócić uwagę jest długotrwała lub ciężka choroba, która również ma tendencję wzrostową w zestawieniu do ilości osób korzystających z pomocy społecznej. Problem ten może mieć swoją przyczynę w starzejącym się społeczeństwie Miasta Żory. Tendencję tą prezentuje poniższy wykres.

Wykres 4. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2020 – 2022

Źródło: Sprawozdanie MPiPS za lata 2020 – 2022 (stan na 31.12.2022r.)

Niewątpliwie duże znaczenia dla funkcjonowania rodziny mają środki finansowe przekazywane w ramach świadczeń rodzinnych i dodatków do świadczeń rodzinnych, które niejednokrotnie stanowią jedyny dochód rodziny. Skalę wsparcia kierowanego przez Dział Świadczeń Rodzinnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach do osób potrzebujących, prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6. Liczba rodzin objętych pomocą Działu Świadczeń Rodzinnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach w latach 2020 – 2022

liczba rodzin objętych pomocą	lata		
	2020	2021	2022 stan na 31.12.2022r.
liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych	894	781	780
liczba rodzin korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego	244	248	229
liczba rodzin korzystających ze świadczenia wychowawczego	7477	7936	7221
liczba rodzin korzystających ze świadczenia „Dobry start”	5391	63	0
liczba rodzin korzystających z dodatków mieszkaniowych	365	400	431

liczba rodzin korzystających z dodatków energetycznych	38	38	26
liczba rodzin korzystających ze świadczenia z ustawy „Za życiem”	6	3	9
liczba rodzin korzystających ze świadczenia rewalidacyjnego	20	20	15
liczba rodzin korzystających ze stypendium szkolnego	35	35	25

Źródło: Dane MOPS w Żorach z dnia 31.12.2022r.

Jak wynika z danych przedstawionych w powyższej tabeli w latach 2020 – 2022 tendencję spadkową odnotowujemy w zakresie wydatków na zasiłki rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, dodatków energetycznych, świadczenia rewalidacyjnego oraz stypendium szkolnego. Można domniemywać, że jest to związane z wprowadzonymi w kraju programami socjalnymi, a co za tym idzie wzrostem majątności rodzin. Natomiast wzrost zauważa się w dodatkach mieszkaniowych, co może być spowodowane wzrostem kryterium dochodowego, co umożliwiło objęcie wsparciem większej ilości osób.

Kolejnym problemem wymagającym uwagi przy analizie problemów społecznych jest potrzeba interwencji sądu w życie rodziny. Z danych pozyskanych z Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej w Żorach wynika, że na dzień 31 grudnia 2022 r., 111 rodzin objętych było nadzorem kuratora rodzinnego, a 96 rodzin nadzorem kuratora karnego.

Pomimo spadku ilości rodzin objętych nadzorem kuratora nie zmniejszają się problemy opiekuńczo-wychowawcze. Świadczą o tym co za tym wzrost zabezpieczeń dzieci poza rodziną biologiczną oraz wzrost ilości rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny.

Tabela 7. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora rodzinnego w latach 2020-2022

rok	stan na początek roku	wpłynęło	zakończono	stan na koniec roku
2020	130	82	58	154
2021	154	105	119	140
2022 (stan na 31.12.2022r.)	140	61	90	111

Źródło: Dane statystyczne Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej, Sądu Rejonowego w Żorach za lata 2020 - 2022.

Tabela 8. Liczba rodzin objętych dozorem kuratora karnego w latach 2020-2022

rok	stan na początek roku	wpłynęło	zakończono	stan na koniec roku
2020	178	77	92	163
2021	163	92	126	129
2022 (stan na 31.12.2022r.)	129	69	102	96

Źródło: Dane statystyczne Zespołu Kuratorskiej Służby Sadowej, Sądu Rejonowego w Żorach za lata 2020-2022.

W rodzinach borykających się z problemami opiekuńczo - wychowawczymi kolejnym wskaźnikiem jest liczba nieletnich objętych nadzorem kuratorskim. Jak wynika z danych Zespołu Kuratorskiej Służby Sadowej przy Sądzie Rejonowym w Żorach, na dzień 31 grudnia w 2022 r., 62 nieletnich objętych było takim nadzorem, wpłynęły 43 nowe nadzory, a zakończono również 40.

Kolejnym wsparciem dla rodzin niewydolnych opiekuńczo-wychowawczo, borykających się z problemem demoralizacji swoich dzieci oprócz pracy socjalnej czy asystentury rodziny jest Ośrodek Kuratorski przy Sądzie Rejonowym w Żorach. Placówka ta została utworzona w styczniu 2020r. Jest to rodzaj środka wychowawczego stosowanego wobec nieletnich, określony w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Postanowieniem sądu młodzi ludzie spędzają określoną ilość godzin w tejże placówce, gdzie mają możliwość pracy nad sobą przy wsparciu kuratorów. Nieletni trafiają do ośrodka kuratorskiego zgodnie z postanowieniem sądu a uczestniczenie w zajęciach jest formą środka wychowawczego. Do ośrodka od początku jego istnienia zostało skierowanych 27 nieletnich. Wszyscy nieletni zostali skierowani na podstawie orzeczonego środka wychowawczego w postaci skierowania do ośrodka kuratorskiego w trybie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Nieletni skierowani do ośrodka są w wieku od 13-17 lat. Osoby te realizują obowiązek szkolny w ramach: szkół podstawowych oraz szkół zawodowych mieszczących się na terenie Miasta Żory. Dzieci trafiające pod opiekę Ośrodka niejednokrotnie mają już ze sobą багаж trudnych doświadczeń życiowych, zaniedbań ze strony rodziców oraz wpływów zdemoralizowanego środowiska rówieśniczego. Zazwyczaj są to osoby posiadające potencjał, które jednak ze względu na ich sytuację życiową nie został w pełni wykorzystany. Powiązane jest z problemami alkoholowymi, przemocą w rodzinie, upośledzeniem rodziców, bezrobociem i wiążącą się z tym biedą, które nie pozwalają na pełny zdrowy rozwój i nie dają możliwości wykazania się. Zadaniem opiekunów w ośrodku jest kształtowanie właściwych postaw społecznych tych młodych ludzi, rozwijanie zdolności i

zainteresowań, usuwanie zaniedbań wychowawczych oraz edukacyjnych. Ponadto kuratorzy mają za zadanie kształtowanie właściwego stosunku do nauki, podnoszenie kultury osobistej, uświadamianie empatii, rozładowywanie napięć oraz uczenie i egzekwowanie odpowiedzialności za swoje postępowanie. Spośród wszystkich skierowanych do ośrodka, w latach 2020-2022 dziesięcioro wychowanków zwolniono z obowiązku udziału w zajęciach ze względu na dobre sprawowanie, siedmioro skierowano do Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, które są ostrzejszym środkiem wychowawczym, a dwoje na wniosek rodziców trafiło do Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii.

Tabela 9. Liczba nieletnich objętych nadzorem kuratorskim

rok	stan na początek roku	wpłynęło	zakończono	stan na koniec roku
2020	81	41	46	76
2021	76	28	45	59
2022 (stan na 31.12.2022r.)	59	43	40	62

Źródło: Dane statystyczne Sądu Rejonowego w Żorach z dnia 31.12.2022r.

Napięcie, w jakim żyją rodziny borykające się z różnymi trudnościami powoduje, że ich członkowie potrzebują pomocy profesjonalistów. Stworzono im możliwość korzystania z takiej formy wsparcia w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Żorach.

Tabela 10. Liczba osób objętych działaniami w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Żorach w latach 2020 - 2022

liczba osób objętych działaniami w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Żorach	2020	2021	2022 stan na 31.12.2022
liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego w tym: z prawnego i psychologicznego	292	301	395
liczba osób korzystających ze schronienia w Hostelu	24	21	28
liczba spraw związanych z problemami opiekuńczo- wychowawczymi	45	19	49
Liczba dzieci i młodzieży do 18 roku życia korzystających ze wsparcia psychologicznego	48	27	48
Terapia par i małżeństw	5	11	27

Źródło: Dane statystyczne Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Żorach z dnia 31.12.2022r.

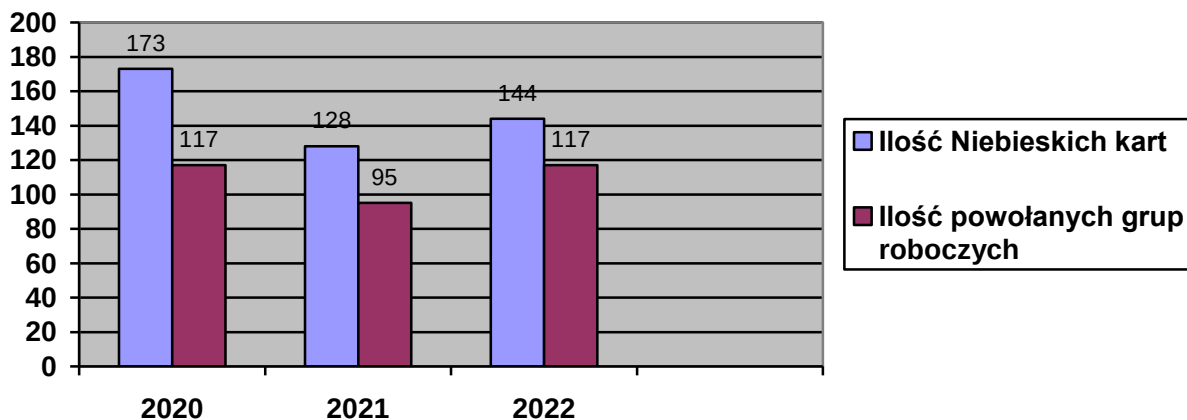
Z danych Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Żorach wynika, że na przestrzeni lat 2020 – 2022 ilość osób korzystających z różnych form wsparcia ma zróżnicowany charakter. Odnotowuje się wzrost w liczbie osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego, w tym prawnego i psychologicznego, a ilość spraw związanych z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz korzystających z hotelu odnotowała spadek w roku 2021, a następnie wzrost w roku 2022. Niewątpliwie na sytuację tą miała wpływ pandemia COVID-19.

Jednym z problemów, których skutkiem jest degradacja rodziny jest przemoc. W celu jej przeciwdziałania na mocy Zarządzenia Prezydenta Miasta Żory z dnia 23.03.2011 r. powołano do działania Zespół Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, składający się z przedstawicieli miejskich instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz dziecka i rodziny. Celem zespołu jest wsparcie rodzin dotkniętych przemocą. Do zadań zespołu należy w szczególności:

- a) integrowanie i koordynowanie działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- b) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- c) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- d) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- e) rozpowszechnianie informacji o instytucjach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- f) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Poniższy wykres przedstawia liczbę założonych Niebieskich Kart, a także powołanych grup roboczych. Z danych statystycznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach wynika, że w latach 2020 – 2022 nastąpił spadek ilości Niebieskich kart, a ilość grup roboczych po spadku w roku 2021 utrzymuje się na stałym poziomie. Na powyższą sytuację może wpływać odnotowywany w tym okresie stan pandemii COVID-19..

Wykres 5. Liczba założonych „Niebieskich Kart” oraz powołanych grup roboczych w latach 2020 – 2022

Źródło: Dane statystyczne MOPS w Żorach, stan na 12.04.2023r.

W systemie pomocy dziecku i rodzinie dużą rolę pełnią działania Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej. Poniższy wykres ilustruje ilość osób objętych pomocą oraz formy udzielonej pomocy.

Tabela 11. Osoby objęte działaniami Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej oraz formy udzielonej pomocy w latach 2020-2022

formy udzielonej pomocy	2020	2021	2022 (stan na 31.12.2022r.)
ilość diagnoz psychologicznych	517	670	826
ilość diagnoz pedagogicznych	420	557	705
ilość diagnoz logopedycznych	243	430	472
ilość wydanych orzeczeń kształcenia specjalnego	210	237	257
ilość wydanych orzeczeń - zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze	15	18	23
Ilość wydanych opinii o wczesnym wspomaganiu rozwoju	69	120	130
ilość wydanych orzeczeń - nauczanie indywidualne	45	47	75
ilość przeprowadzonych spotkań - terapia rodzinna	64	24	19
ilość spotkań - indywidualna terapia psychologiczna	85	123	92
ilość osób - Szkołą dla rodziców	10	18	25

ilość Edycji - Szkoła dla rodziców	1	2	2
porady i konsultacje w ramach programu „Za życiem”	223	144	73
ilość osób objętych zajęciami w programie "Za życiem"	112	216	202
Konsultacje, porady	341	680	622

Źródło: Dane statystyczne Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Żorach z dnia 31.12.2022r.

Jak wynika z powyższych danych statystycznych na przełomie 2020 – 2022 roku znacznie wzrosła ilość wszystkich form i zadań realizowanych przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną. Warto zauważyć, że ilość przeprowadzanych diagnoz pedagogicznych, psychologicznych i logopedycznych wzrosła z ilości 1180 w roku 2020 do ilości 2003 w roku 2022, co daje wzrost o blisko 70%. Wpływ na to mają problemy wynikające z izolacji dzieci w okresie pandemii COVID-19.

Poza szeregiem instytucji pomocowych takich jak: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, działalność na rzecz dziecka i rodziny prowadzą placówki wsparcia dziennego, jakimi są świetlice. Na terenie Miasta Żory funkcjonują aktualnie dwie świetlice mające status placówki wsparcia dziennego w rozumieniu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jedna Świetlica „Horyzont” działająca w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, druga jest Świetlica „Wyspa” prowadzona przez Miejski Ośrodek Kultury w Żorach.

Z zajęć ww. placówek korzystają przede wszystkim dzieci pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych oraz od lutego 2022 roku dzieci uchodźców wojennych z terenu Ukrainy. Poniższa tabela ilustruje ilość dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego działających na terenie Miasta Żory.

Tabela 12. Przeciętna liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego latach 2020 – 2022

liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	2020	2021	2022 stan na 31.12.2022r.
liczba dzieci uczęszczających do placówki wsparcia dziennego - Świetlica „Horyzont”	48	63	65
w tym uchodźcy wojenni:			8
liczba dzieci uczęszczających do Ochronki Caritas	20	6	-
liczba dzieci uczęszczających do placówki wsparcia dziennego Rój	132	121	39

Źródło: Dane statystyczne MOPS Żory, MOK Żory z dnia 31.12.2022r.

Jak wynika z powyższych danych opieką placówek wsparcia dziennego na terenie Miasta Żory objętych w 2022 roku było 104 dzieci. Do Placówki Wsparcia Dziennego Rój uczęszczają dzieci w wieku szkolnym, natomiast do Placówki Wsparcia Dziennego - Świetlicy Horyzont uczęszczają dzieci i młodzież w wieku od 6 do 19 roku życia. Analizując powyższe dane możemy zauważyć, że w przeciągu ostatnich trzech lat liczba dzieci w poszczególnych placówkach kształtuje się następująco: w Świetlicy „Horyzont” co roku nieznacznie rośnie, obecnie systematycznie uczęszcza do niej 65 dzieci, co stanowi 63% wszystkich dzieci objętych wsparciem na terenie miasta Żory. Z kolei w Placówce Wsparcia Dziennego Rój nastąpił w 2022 roku znaczny spadek wychowanków i obecnie obejmuje ona opieką 39 dzieci, co stanowi 37 % ogólnej liczby dzieci. Ostatnią z placówek jest Ochronka dla dzieci Caritas, do której uczęszczali dzieci w wieku od 3 do 5 roku życia. Jednak placówka ta zakończyła swoją działalność na koniec 2021 roku.

Oprócz placówek wsparcia dziennego uregulowanych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodzin i systemie pieczy zastępczej, na terenie Miasta Żory funkcjonują świetlice lub kluby prowadzone przez stowarzyszenia, Miejski Ośrodek Kultury w Żorach oraz Spółdzielnię Mieszkaniową „Żory”.

Wszystkie zaprezentowane dane statystyczne w niniejszym programie dowodzą jak ważny na terenie Miasta Żory jest dalszy rozwój i udoskonalenie systemu opieki nad dzieckiem i rodziną je wychowującą, jeżeli ma ona trudności w prawidłowym wypełnianiu swoich funkcji. Działania podejmowane w ramach tego systemu powinny zapewnić rodzinie taką pomoc, aby w jej efekcie wyeliminowane zostało zagrożenie zabrania dziecka z rodziny biologicznej lub

zapewniony został szybki do niej powrót tych dzieci, które z uwagi na ich dobro musiały zostać umieszczone w różnych formach opieki zastępczej.

Jednym z takich istotnych działań dla Miasta Żory jest zatrudnianie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej asystentów rodziny, którzy mają pełnić odmienną funkcję od pracownika socjalnego. Ich zadaniem nie jest przyznawanie świadczeń pieniężnych, ale całościowe, kompleksowe wspieranie rodzin wychowujących dzieci, zagrożonych dysfunkcjami, niewydolnych wychowawczo. Asystent rodziny pełni rolę pomocnika, mediatora i doradcy, wspiera i aktywizuje rodzinę, podejmuje działania zmierzające do zmiany wzajemnych stosunków w rodzinie, do budowania pozytywnej motywacji do zmiany, a także poczucia własnej sprawczości, czy też możliwości wpływu na swoje życie. Towarzyszy rodzinie w poszukiwaniu rozwiązań wyjścia z trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem mocnych stron członków rodziny, zasobów rodziny pochodzenia i rodziny dalszej, społeczności lokalnej i zasobów instytucjonalnych. Elastyczny, zadaniowy czas pracy asystentów rodziny dostosowany jest do rytmu życia rodziny i jej realnych potrzeb. Efektem prawidłowo prowadzonej przez asystenta pracy z rodziną, powinno być pozostanie dziecka w rodzinie lub jego powrót do rodziców i przywrócenie rodzinie umiejętności samodzielnego, prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo - wychowawczych.

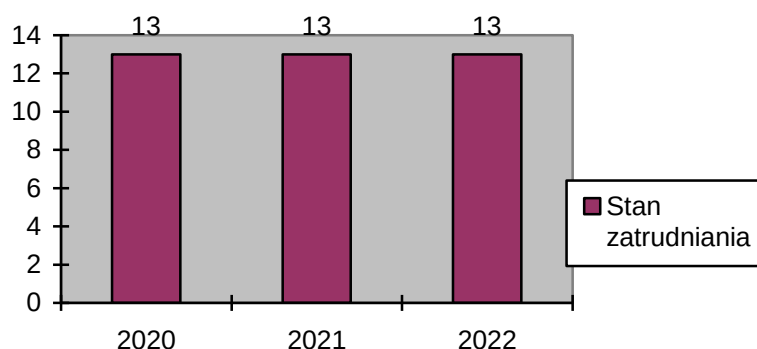
Asystent rodziny realizuje ustawowe działania, które ukierunkowane są nie tylko na poradnictwo specjalistyczne, lecz również na wsparcie interdyscyplinarne, współpracę z pracownikami socjalnymi, koordynatorami pieczy zastępczej, placówkami oświatowymi, placówką wsparcia dziennego i innymi służbami z terenu Miasta Żory. W ramach pracy asystentów rodziny odbywają się cykliczne spotkania zespołów multiprofesjonalnych, w których udział biorą przedstawiciele służb i placówek bezpośrednio zaangażowanych w pomoc rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze, m.in. przedstawiciele placówek oświatowych (pedagog, wychowawca klasy, do której uczęszcza dziecko rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi), kuratorzy sądowi z Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego, dzielnicowi Komendy Miejskiej Policji, pracownicy placówki wsparcia dziennego, psycholog Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, pracownicy socjalni, a także rodzice biologiczni objęci wsparciem asystenta. Celem zespołu multiprofesjonalnego jest omówienie aktualnej sytuacji rodziny i wypracowanie wspólnych kierunków działań służb zaangażowanych w pracę z rodziną. Posiedzenia Zespołów do spraw kompleksowej pomocy rodzinie organizowane są cyklicznie do czasu zakończenia współpracy asystenta z rodziną, co wiąże się

jednoznacznie ze zrealizowaniem planu pracy i przywróceniem bezpiecznej sytuacji opiekuńczo - wychowawczej w rodzinie.

Aby praca asystenta przyniosła zakładane efekty, nie może on mieć pod opieką więcej niż 15 rodzin, z którymi będzie intensywnie pracował. Dosyć istotnym elementem z punktu omawianych zagadnień jest to, że koszty ekonomiczne i społeczne utrzymania dzieci w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej znacznie przewyższają koszty zatrudniania asystentów rodziny.

Ilość rodzin objętych wsparciem w postaci asystenta rodziny uzależniona jest od ilości zatrudnionych asystentów. Ilość zatrudnionych asystentów w poszczególnych latach przedstawia wykres nr 6.

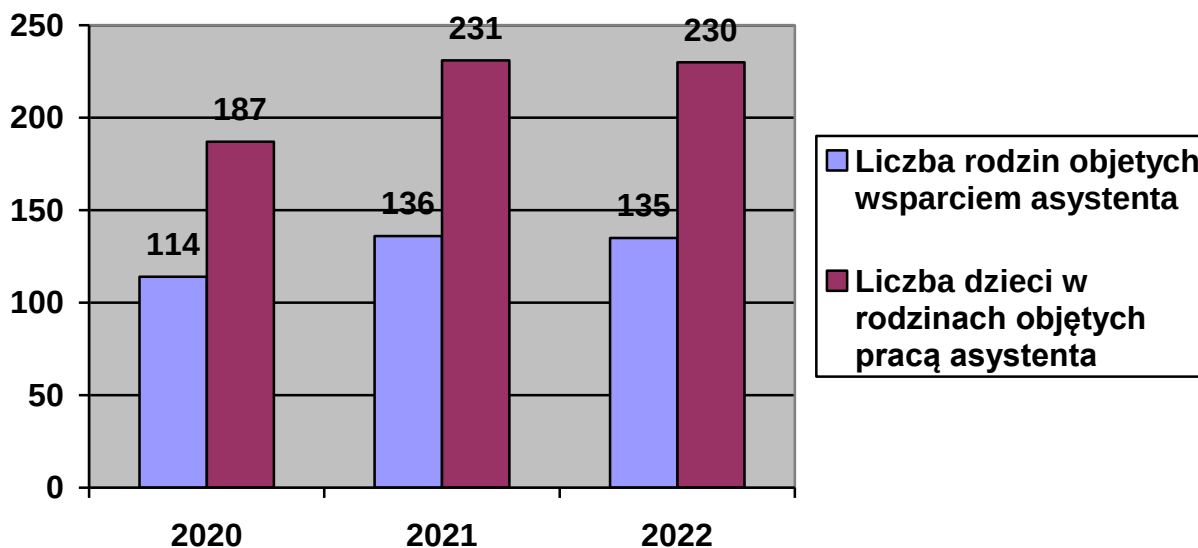
Wykres 6. Stan zatrudnienia asystentów rodziny w latach 2020 – 2022

Źródło: Dane statystyczne MOPS Żory (stan na 31.12.2022r.)

Z danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach przedstawionych w powyższym wykresie wynika, że od roku 2020 zatrudnionych jest w Żorach 13 asystentów. Utrzymywanie stałej, dużej ilości asystentów spowodowane jest między innymi wzrostem potrzeb klientów ośrodka oraz ilością postanowień sądu o zobowiązaniu do współpracy z asystentem rodziny. Przykładowo w roku 2022 postanowieniem sądu zobowiązano do współpracy z asystentem 42 rodzin, co stanowi 27% ogółu rodzin objętych tą formą wsparcia (stan na 31.12.2022r.) Z poniższych danych statystycznych wynika, że w roku 2021 znacznie wzrosła ilość zarówno rodzin jak i dzieci objętych wsparciem asystenta rodziny.

Wykres nr 7. Liczba rodzin i dzieci objętych wsparciem asystenta rodziny latach 2020 - 2022

Źródło: Dane statystyczne MOPS Żory (stan na 31.12.2022r.)

Ustawa z dnia 4 listopada 2016r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2017r. poszerzyła zakres odbiorców usług asystenta rodziny, poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin. Celem oddziaływań asystenta rodziny w ramach realizacji ww. jest lepsze funkcjonowanie kobiet w ciąży, w szczególności ciąży powikłanej oraz w sytuacji niepowodzeń położniczych, a także rodzin z niepełnosprawnym dzieckiem, poprzez koordynację poradnictwa w zakresie pielęgnacji, opieki i wychowania dziecka z niepełnosprawnością oraz kwestii prawnych czy pomocy psychologicznej, rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz świadczeń opieki zdrowotnej. Ponadto asystent prowadzi działania koordynujące wobec rodziny oczekującej dziecka, które może umrzeć w trakcie ciąży lub porodu. Jak wynika z danych statystycznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach od roku 2022 do chwili obecnej odnotowano jedną rodzinę, która korzysta ze wsparcia asystenta rodziny na podstawie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Każda osoba korzystająca ze świadczeń pieniężnych na podstawie niniejszej ustawy informowana jest o możliwości skorzystania również z pomocy w formie asystenta rodziny.

Ważnym aspektem w życiu rodziny jest niepełnosprawność ich dziecka. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach, stara się wspierać rodziny wychowujące dzieci niepełnosprawne

poprzez świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych i opieki wychowawczej. Jak wskazują dane statystyczne ośrodka wsparciem w postaci usług opiekuńczych od 2020 roku do 31.12.2022r. było objętych, kolejno: 2020 – 5 dzieci, 2021 – 6 dzieci, 2022 – 7 dzieci, natomiast opieką wychowawczą w 2022 objęto rodziców 12 dzieci. We latach wcześniejszych opieka wychowawcza dla rodziców niepełnosprawnych dzieci nie była przez miasto realizowana.

5. Wsparcie rodzin ukraińskich

W związku z konfliktem zbrojnym na Ukrainie od 24 lutego 2022 roku do Polski masowo przybywają obywatele Ukrainy. Ich status i uprawnienia wymagały szybkiego uregulowania ustawowego. W rezultacie uchwalono ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Ustawa powyższa dotyczy obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa, oraz obywateli Ukrainy posiadających Kartę Polaka, którzy wraz z najbliższą rodziną z powodu tych działań wojennych przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto dotyczy także nieposiadającego obywatelstwa ukraińskiego małżonka obywatela Ukrainy, o ile przybył on na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa. W Mieście Żory w pomoc obywatelom Ukrainy włączyło się wiele jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, prywatnych przedsiębiorców czy osób fizycznych.

5.1. Wsparcie finansowe

a) Świadczenie pieniężne z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy

Jak wynika z danych statystycznych na dzień 31.12.2022 r. w Żorach przebywało 1256 obywateli Ukrainy, zakwaterowanych przez osoby fizyczne oraz inne podmioty gospodarcze. W związku z powyższym na dzień 31.12.2022 r. przyjęto 979 wniosków o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na

terytorium Ukrainy, tj. 3293 karty osób przyjętych do zakwaterowania. Z tego tytułu do końca 2022 r. wypłacono 4 162 480, 00 zł.

b) Świadczenia rodzinne z Funduszu Pomocy dla Ukrainy oraz pomoc społeczna

W Mieście Żory instytucją odpowiedzialną za udzielanie wszelkiego wsparcia finansowego osobom z Ukrainy jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. W okresie od 23.02.2022r. do 31.12.2022r. instytucja ta zapewniła wsparcie w postaci:

- ✓ zasiłków oraz dodatków do zasiłków z tytułu świadczeń rodzinnych z Funduszu Pomocy dla Ukrainy na łączną kwotę 226 473,82 zł,
- ✓ jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę dla 1.871 obywateli na łączną kwotę 572.490,51 zł (wraz z kosztami obsługi),
- ✓ zasiłków okresowych dla 4 obywateli na łączną kwotę 3.316,88 zł,
- ✓ zasiłków stałych dla 4 obywateli na łączną kwotę 7.461,49 zł.

Ponadto w ramach realizacji ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz w oparciu o art. 29 i 30 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa zapewniono:

- ✓ posiłki dla dzieci i młodzieży dla 290 dzieci na łączną kwotę 39.498,70 zł,
- ✓ bezpłatną pomoc psychologiczną dla 33 osób, której koszt wyniósł łącznie 13.611,42 zł.

Środki na realizację powyższych zadań na rzecz pomocy obywatelom Ukrainy pochodziły z Funduszu Pomocy.

c) Pomoc w zakresie edukacji, stypendia i zasiłki dla dzieci i młodzieży

W okresie od 23.02.2022 r. do 31.12.2022 r. pomoc w zakresie edukacji, stypendiów i zasiłków dla dzieci i młodzieży wyniosła łącznie 4 050,44 zł. Ponadto w żorskich szkołach odbywały się działania związane z adaptacją uczniów z Ukrainy. Tworzono oddziały przygotowawcze, do których zatrudniano pomoce nauczyciela znające język ukraiński. Wg stanu na dzień 31.12.2022 r. liczba uczniów z Ukrainy wynosiła ok. 367 (przedszkola i szkoły).

5.2. Zapewnienie miejsc noclegowych

W Gminie Miejskiej Żory łącznie uruchomiono 5 obiektów zapewniających miejsca zakwaterowania i wyżywienia dla uchodźców: Amerykański Park Rozrywki „Twinpigs”, Ośrodek Rekreacyjno-Wypoczynkowy w Rożu Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, Budynek Mieszkalny będący w zasobach Żorskiego Centrum Organizacji Pozarządowych Baranowice, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 5 w Żorach, Hotel & Spa Kameleon.

W okresie od 23.02.2022 r. do 31.12.2022 r. łącznie w ww. obiektach zostało zakwaterowanych 539 osób, a wykwaterowanych 457 osób. Na dzień 31.12.2022 r. w tych obiektach przebywały 82 osoby. Łączny koszt zakwaterowania oraz wyżywienia ludności uchodźczej z Ukrainy w 2022 r. wyniósł 3.151.970 zł. Koszty te zostały pokryte ze środków finansowych przekazanych przez Wojewodę Śląskiego.

5.3. Integracja społeczna

W celu ograniczenia traumy uchodźcom wojennym, Miasto Żory od listopada 2022 r. realizuje projekt pn. „Usługi społeczne na rzecz ograniczenia skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy – GMINA MIEJSKA ŻORY cz. 2”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu jest poprawa funkcjonowania rodzin dotkniętych skutkami kryzysu migracyjnego związanego z wojną na terytorium Ukrainy, przebywających na terenie Gminy Miejskiej Żory, poprzez realizację usług z zakresu wsparcia rodziny wynikających z indywidualnych potrzeb z uwzględnieniem specyfiki grupy docelowej. Projekt jest realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach oraz Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych. Grupą docelową w projekcie są osoby uciekające z terenu Ukrainy w związku z atakiem Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, które przybyły legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od 24 lutego 2022 r. W okresie od listopada 2022r. do marca 2023r. w ramach projektu zapewniono dla 89 osób z 31 rodzin: wsparcie asystentów rodziny, pracowników socjalnych, poradnictwo psychologiczne, wsparcie językowe (nauka języka polskiego, pomoc w tłumaczeniu dokumentów), działania środowiskowe i integracyjne, tj. wyjścia do kina, na basen, lodowisko, warsztaty dla dzieci, specjalistyczne poradnictwo prawne.

Działania projektowe planowane są do dnia 31.08.2023r., a ich wartość wynosi 411 392,60 zł, z czego kwotę 349 683,71 zł dofinansowano z Funduszy Europejskich.

5.4. Pozostałe wsparcie świadczone przez instytucje publiczne z trenu Miasta Żory

a) Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych

Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych od 01.03.2022 roku uruchomiło w swojej siedzibie punkt pomocy charytatywnej, do którego mieszkańcy Miasta przynosili dary dla uchodźców z Ukrainy. Do pomocy zgłosiło się ok. 300 wolontariuszy, ludzi dobrej woli, którzy zadeklarowali wsparcie w zakresie: dostarczenia odzieży, żywności, środków higieny i czystości oraz środków medycznych. Dary te trafiły m.in. do magazynu rezerw w Lublińcu oraz dla uchodźców z Ukrainy, którzy przebywali na terenie Miasteczka Westernowego „TWINPIGS” ŻORY, w Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji, ale również w mieszkaniach osób fizycznych. W ramach realizacji powyższych zadań uruchomiono wraz z organizacjami pozarządowymi stronę dwujęzyczną www.zory-ukrainie.pl. Ponadto od 30.03.2022 r. do 30.06.2022 r. wraz ze Stowarzyszeniem „NOVARE” uruchomiono punkt wsparcia charytatywnego „DAR” dla uchodźców z Ukrainy.

b) Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach

Na przestrzeni roku 2022 Biblioteka dwukrotnie realizowała model wsparcia edukacyjnego „Twoja Szansa – Twój Sukces”, dofinansowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Jego celem był dostęp do ścieżek poprawy umiejętności umożliwiających podniesienie poziomu rozumienia i przetwarzania informacji, rozumowania matematycznego, umiejętności cyfrowych, a także kompetencji społecznych. Na wsparcie edukacyjne uczestników składały się następujące komponenty: Wiedza o Polsce, Instytucje w Polsce, Transport i komunikacja – Warsztaty: „Jak dojadę?”, Podstawy poszukiwania pracy w Polsce, Finansowe ABC – budżet domowy i jego planowanie.

Poszczególnym komponentom towarzyszyła nauka języka polskiego na dwóch poziomach. Każdy komponent kończył się walidacją, również nauka języka polskiego. W 2022

roku szacunkowa liczba obywateli Ukrainy, którzy korzystali z różnych działań organizowanych przez bibliotekę to 350 osób, koszt organizacji działań to 311.751,54 złotych, zakupiono 52 tytuły publikacji w języku ukraińskim za 646 złotych.

Ponadto w bibliotece stworzone zostały warunki do korzystania z usług i zbiorów przez osoby z Ukrainy. Osoby te korzystają z oferty różnorodnych zajęć plastycznych, sensorycznych, muzycznych, filmowych, programowania 3D, spotkań autorskich z osobami znającymi aktualną sytuację w Ukrainie. Podczas akcji Cała Polska Czyta Dzieciom jeden z dni poświęcony był czytaniu książeczek dla dzieci w języku ukraińskim, co przyciągnęło do biblioteki matki z dziećmi.

c) Miejski Ośrodek Kultury w Żorach

Miejski Ośrodek Kultury włączył się w działania mające na celu poprawę komfortu życia uchodźców otwierając na terenie Parku Rozrywki TWINPIGS świetlicę dla dzieci, które przyjechały z kraju ogarniętego wojną. Przez dwa miesiące (marzec-kwiecień 2022r.) w oparciu o umowę zlecenie zatrudnione zostały trzy obywatelki Ukrainy. Wynagrodzenie tych osób oraz wyżywienie uczestników wyniosło łącznie 20 232,59 złotych i zostało sfinansowane ze środków Miejskiego Ośrodka Kultury. Wszystkie placówki, świetlice i kluby wchodzące w skład Miejskiego Ośrodka Kultury przygotowały specjalną ofertę dla osób, które przyjechały do Żor z Ukrainy. W programie znalazły się między innymi takie zajęcia jak zumba, warsztaty plastyczno-manualne, zabawy taneczne, fitness dla dorosłych, zajęcia teatralne, ceramiczne, ćwiczenia z fizjoterapeutami, czy bezpłatna możliwość korzystania z pracowni komputerowych. Miejski Ośrodek Kultury zorganizował bezpłatne seanse dla dzieci w Kinie na Starówce. Placówka ta była mocno zaangażowana w realizację koncertów charytatywnych na rzecz Ukrainy. Między innymi wraz z Towarzystwem Wspierania Twórczości Dzieci i Młodzieży BALLO i Katowicką Specjalną Strefą Ekonomiczną zorganizowany został koncert „Wesołe Nutki i ich goście dla Ukrainy”. W trakcie koncertu zorganizowano zbiórkę materiałów opatrunkowych i artykułów szkolnych, które bezpośrednio trafiły do potrzebujących za wschodnią granicą. Wraz ze Stowarzyszeniem na Rzecz Kultury „Kantata” oraz innymi partnerami zorganizowano koncert charytatywny „Wolna Ukraina”, który połączony był z licytacją i zbiórką publiczną na rzecz uchodźców. Miejski Ośrodek Kultury pomógł w organizacji kolejnego widowiska muzycznego, koncertu charytatywnego na rzecz ukraińskich dzieci „Razem do marzeń”. MOK ponosił koszty

związane z wydrukami plakatów, udostępnieniem sali teatralnej wraz z nagłośnieniem i oświetleniem. Szacunkowy koszt organizacji jednego charytatywnego koncertu wynosił około 3 000,00 złotych brutto.

d) Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Żorach

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Żorach zakwaterował uchodźców i zapewnił miejsca noclegowe z całodobową opieką oraz wyżywieniem w obiekcie ośrodka rekreacyjno-wypoczynkowego z siedzibą w Roju. Wydatki od dnia 07.03.2022 r. do dnia 31.12.2022 r, które zostały opłacone przez jednostkę nadrzędną w postaci przekazanych środków finansowych - wyniosły 863 060,00 zł.

e) Powiatowy Urząd Pracy w Żorach

W 2022 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy od lutego zarejestrowało się 143 obywateli Ukrainy. Wszystkie osoby zostały objęte pośrednictwem pracy. W ramach realizowanych usług i instrumentów rynku pracy (finansowych form wsparcia) Powiatowy Urząd Pracy zaktywizował 45 osób. Powiatowy Urząd Pracy realizował również projekt wsparcie cudzoziemców przez publiczne służby zatrudnienia województwa śląskiego pn. „Razem Możemy Więcej” – Pierwsza Edycja Programu Aktywizacyjnego dla Cudzoziemców na lata 2022-2023, ogłoszonego w ramach Resortowego Programu Aktywizacyjnego dla cudzoziemców na lata 2022-2025.

W ramach projektu Powiatowy Urząd Pracy w Żorach otrzymał dofinansowanie w wys. 43.201,00 zł na pokrycie kosztów szkoleń zawodowych dla 10 kobiet, które przybyły do Polski po 24 lutego 2022r. Uczestniczki projektu skorzystały z poradnictwa zawodowego prowadzonego z udziałem tłumacza, a następnie skorzystały ze wskazanych przez siebie szkoleń zawodowych.

W 2022r. Powiatowy Urząd Pracy w Żorach zarejestrował 2 285 oświadczeń o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy. Ponadto wpłynęło 1 447 powiadomień o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy.

III. ZASOBY INSTYTUCJONALNE MIASTA

Sieć instytucji i organizacji, które mogą być realizatorami lub współpartnerami w realizacji Miejskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2023-2025 przedstawia się następująco:

Tabela 13. Sieć instytucji i organizacji będących realizatorami i współpartnerami programu

Nazwa instytucji	INSTYTUCJE RZĄDOWE I SAMORZĄDOWE
	<i>Formy działań</i>
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	1. Praca socjalna na rzecz rodzin niewydolnych wychowawczo, 2. Systemowe wsparcie rodziny lub osoby znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej, po przez udzielanie pomocy materialnej i rzeczowej, 3. Objęcie dożywianiem wszystkich tego wymagających dzieci, 4. Interwencje w środowiskach zagrożonych przemocą fizyczną i psychiczną, 5. Monitorowanie rodzin i osób dotkniętych przemocą, 6. Działanie Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, 7. Interdyscyplinarne podejście do organizowania wielozakresowej pomocy dla dzieci i ich rodzin, 8. Objęcie wsparciem asystenta rodziny, 9. Prowadzenie poradnictwa prawnego i rodzinnego. 10. Wsparcie rodzin uchodźców wojennych z Ukrainy
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach Świetlica dla Dzieci Horyzont	1. Prowadzenie autorskiego programu wychowawczego „Wygrać siebie”, wspierającego rozwój osobisty dzieci i młodzieży, 2. Prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych, 3. Pomoc w odrabianiu lekcji i prowadzenie zajęć reedukacyjnych, 4. Monitorowanie sytuacji szkolnej wychowanków i zapobieganie trudnościom szkolnym, 5. Prowadzenie terapii pedagogicznej, 6. Prowadzenie programów profilaktyki uzależnień, 7. Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu, 8. Wsparcie psychologiczne i pedagogiczne w ramach konsultacji indywidualnych, celem wsparcia procesu wychowawczego w rodzinie, 9. Zapewnienie posiłku, 10. Organizacja czasu wolnego, 11. Organizacja zajęć w okresie wakacji, ferii i dni wolnych od zajęć szkolnych w formie zajęć rekreacyjnych, kulturalno-rozrywkowych oraz wycieczek krajoznawczych i turystycznych, 12. W placówce funkcjonuje Klub Turystyki Górskiej PTTK, w ramach którego wychowankowie mogą rozwijać swoje zainteresowania. 13. Wsparcie dzieci uchodźców wojennych z Ukrainy.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach Ośrodek Interwencji Kryzysowej	1. Prowadzenie terapii indywidualnych i rodzinnych dla dzieci oraz dorosłych, 2. Systemowa praca z całą rodziną, 3. Prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla rodziców pt. „Szkola dla rodziców”, 4. Prowadzenie hostelu dla osób znajdujących się w kryzysie, 5. Prowadzenie grup wsparcia dla ofiar przemocy, 6. Prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy. 7. Prowadzenie poradnictwa psychologicznego dla uchodźców wojennych z Ukrainy.
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach Dział Świadczeń Rodzinnych	Pomoc rodzinie oraz osobom poprzez: 1. Przyznawanie i wypłacanie zasiłków rodzinnych, 2. Przyznawanie i wypłacanie dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu: a) urodzenia dziecka, b) opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, c) samotnego wychowywania dziecka, d) kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, e) rozpoczęcia roku szkolnego, f) podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania, g) wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej, 3. Przyznawanie i wypłacanie zasiłków pielęgnacyjnych, 4. Przyznawanie i wypłacanie świadczeń pielęgnacyjnych, 5. Przyznawanie i wypłacanie specjalnych zasiłków opiekuńczych, 6. Przyznawanie i wypłacanie zasiłków dla opiekuna, 7. Przyznawanie i wypłacanie jednorazowych zapomóg z tytułu urodzenia dziecka finansowanych z budżetu państwa, 8. Przyznawanie i wypłacanie jednorazowych zapomóg z tytułu urodzenia dziecka finansowanych z budżetu gminy, 9. Przyznawanie i wypłacanie świadczeń rodzicielskich, 10. Przyznawanie i wypłacanie świadczeń rewalidacyjnych, 11. Przyznawanie i wypłacanie jednorazowych świadczeń wynikających z ustawy „Za życiem”, 12. Przyznawanie i wypłacanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego, 13. Przyznawanie stypendiów szkolnych, 14. Przyznawanie zasiłków szkolnych, 15. Przyznawanie i wypłacanie dodatków mieszkaniowych, 16. Przyznawanie i wypłacanie dodatków energetycznych.
Zespoły Szkolno-Przedszkolne Szkoły Podstawowe Szkoły Średnie	1. Realizowanie programów profilaktycznych i wychowawczych koordynowanych przez wysoko wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną, 2. Organizowanie wielu przedsięwzięć i działań tj. cykle lekcji wychowawczych, szkoleń dla uczniów, rodziców i nauczycieli a także profilaktycznych przedstawień teatralnych mających na celu ograniczenie zjawisk patologicznych, 3. Organizowanie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, korekcyjno-kompensacyjnych, zajęć pozalekcyjnych oraz kół zainteresowań, 4. Systematyczne spotkania pedagogów w ramach szkoleń i warsztatów z osobami zajmującymi się problemami społecznymi tj. przemoc, przestępczość, alkoholizm, dopalacze itp., 5. Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez działanie świetlic szkolnych,

	6. Organizowanie konsultacji indywidualnych dla dzieci i rodziców. 7. Organizowanie edukacji dla dzieci uchodźców wojennych z Ukrainy.
Żłobki i Kluby dziecięce	1. Organizowanie opieki dla dzieci do lat 3.
Komenda Miejska Policji	1. Interwencja u klienta, 2. Realizowanie programu wychowawczego związanego z bezpieczeństwem dziecka w domu, na drodze i w szkole oraz programu dotyczącego niedostosowania społecznego młodzieży,
Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej	1. Interwencja u klienta, 2. Nadzór nad nieletnimi i rodziną, 3. Systemowa praca z rodziną objętą nadzorem kuratora, 4. Konsultacje indywidualne dla dzieci i rodziców. 5. Prowadzenie Kuratorskiego Ośrodka Pracy z Młodzieżą
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	1. Poradnictwo indywidualne dla dzieci oraz rodziców, 2. Terapia pedagogiczna, 3. Terapia logopedyczna, 4. Poradnictwo zawodowe, 5. Prowadzenie zajęć specjalistycznych mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych, 6. Diagnozowanie poprzez orzecznictwo i opiniowanie w zakresie rozwoju psychospołecznego dziecka, 7. Warsztaty edukacyjne dla rodziców pt. „Szkoła dla rodziców”, 8. Prowadzenie Wiodącego Ośrodka Koordynacyjno-Rehabilitacyjno-Opiekuńczego.
Urząd Miasta w tym Wydział Polityki Społecznej	1. Realizacja programu dla rodzin wielodzietnych oraz rodzin zastępczych pn. „Duża rodzina”, 2. Realizacja programów profilaktycznych i zdrowotnych (w tym porady, badania, szczepienia profilaktyczne oraz profilaktyka i leczenie uzależnień), 3. Bezpłatna Komunikacja Miejska. 4. Organizowanie szeroko pojętego wsparcia dla uchodźców wojennych z Ukrainy.
Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych	1. Wspomaganie organizacji pozarządowych działających na rzecz dziecka i rodziny poprzez szkolenia, 2. Bezpłatne udostępnienie pomieszczeń i bazy technicznej, 3. Pozyskiwanie wolontariuszy, 4. Poradnictwo psychologiczne i prawne (w ramach realizowanych projektów), 5. Doradztwo zawodowe (w ramach realizowanych projektów), 6. Prowadzenie Centrum Integracji Społecznej (warsztaty, zatrudnienie, posiłek regeneracyjny, pomoc w reintegracji społecznej i zawodowej), 7. Prowadzenie punktu pomocy pokrzywdzonym i ich rodzinom, 8. Prowadzenie inicjatyw społecznych, 9. Prowadzenie bezpłatnych zajęć ogólnorozwojowych.
	INNE PODMIOTY REALIZUJĄCE WSPARCIE DLA DZIECI I RODZIN
Ośrodek Medyczno-Terapeutyczny "SYRIUSZ":	1. Diagnoza i leczenie psychiatryczne dzieci, 2. Diagnoza psychologiczna, 3. Psychoterapia indywidualna i grupowa, 4. Pomoc psychologiczna,

– Poradnia Zdrowia Psychicznego dla dzieci, - Oddział Dzienny Psychiatryczny dla Dzieci i Młodzieży, - Zespół Leczenia Środowiskowego (domowego)	5. Terapia stymulująca rozwój dziecka, 6. Warsztaty dla rodziców/opiekunów, psychoedukacja, 7. Terapia grupowa i indywidualna przez zabawę, 8. Kinezyterapia, 9. Terapia Weroniki Sherborne, 10. Terapia zajęciowa, 11. Dogoterapia, 12. Zajęcia relaksacyjne, 13. Muzykoterapia, 14. EEG Biofeedback, 15. Prowadzenie Szkoły i Przedszkola dla dzieci z autyzmem.
SENSUS Centrum Wspierania Rozwoju	1. Diagnoza i terapia Integracji Sensorycznej, 2. EEG Biofeedback, 3. Terapia Ręki, 4. Terapia psychologiczna i psychoterapia, 5. Terapia logopedyczna, 6. Terapia Czaszkowo-Krzyżowa, 7. Terapie grupowe (trening umiejętności społecznych, zajęcia dla dzieci z problemami emocjonalnymi, grupy wsparcia dla rodziców, grupy ogólnorozwojowe), 8. Trening słuchowy Johansena, Neuroflow.
	STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE POZARZĄDOWE
Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom	1. Wsparcie finansowe i rzeczowe dzieci z najuboższych rodzin, 2. Wsparcie finansowe i rzeczowe dzieci chorych, 3. Wsparcie finansowe i rzeczowe instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny.
Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Żorach: - Ośrodek Wczesnej Interwencji - OWI - Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy - OREW - Warsztat Terapii Zajęciowej - WTZ - Świetlica Rehabilitacyjno-Rewalidacyjna - ŚRR	1. <u>Ośrodek Wczesnej Interwencji</u> - Wielospecjalistyczna i kompleksowa rehabilitacja dzieci w wieku od 0 do 7 r.ż. zagrożonych nieprawidłowym rozwojem psychoruchowym oraz z już zdiagnozowanym nieprawidłowym rozwojem psychoruchowym, obejmująca opiekę lekarza neurologa, wsparcie psychologiczne, neurologopedyczne, fizjoterapeutyczne oraz terapię zajęciową. - Wsparcie rodziców ww. dzieci poprzez edukację, instruktaż, szkolenia prowadzone przez pracowników OWI. 2. <u>Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy</u> - Udzielanie dzieciom, młodzieży i osobom dorosłym z niepełnosprawnością intelektualną ze sprzężeniami w wieku od 3 do 25 r.ż. kompleksowej, wielodyscyplinarnej pomocy rehabilitacyjno-edukacyjnej, świadczonej w odpowiednich warunkach i z opieką dostosowaną do stanu psychofizycznego i wieku. - Działania na rzecz poprawy rozwoju psychoruchowego i społecznego, poprawy ogólnego stanu zdrowia i sprawności fizycznej, kształtowania i rozwijania umiejętności funkcjonowania w życiu codziennym, rozwijania zainteresowania ludźmi i otaczającym światem, rozwijania i pogłębiania więzi społecznych oraz

- Mieszkanie Chronione - MCH	form komunikowania się, a także poznawania rzeczy, zjawisk, rozwój myślenia, rozwijania umiejętności współżycia w grupie. - Prowadzenie indywidualnych konsultacji dla rodzin wychowanków OREW prowadzonych przez psychologów, logopedów, fizjoterapeutów w celu prowadzenia terapii zintegrowanej. - Organizowanie szkoleń dla rodziców/opiekunów wychowanków OREW z przedstawicielami firm medycznych w zakresie zaopatrzenia ortopedycznego, w celu poprawy jakości życia wychowanków OREW. - Organizowanie imprez kulturalnych, okolicznościowych oraz integracyjnych zarówno dla wychowanków OREW jak i ich rodzin, w celu zapewnienia wszechstronnego rozwoju wychowanków. 3. <u>Warsztat Terapii Zajęciowej</u> - Działalność na rzecz rehabilitacji społecznej i zawodowej uczestników Warsztatu tj. osób z umiarkowaną i znaczną niepełnosprawnością intelektualną w wieku powyżej 16 r.ż., której celem jest możliwie najlepsze przygotowanie ich do samodzielnego życia, wykonywania prostych prac zarobkowych dostosowanych do możliwości i umiejętności poszczególnych osób, aktywnego i pełnego funkcjonowania w społeczeństwie i w środowisku lokalnym. - Organizowanie indywidualnych spotkań kadry WTZ tj. terapeutów zajęciowych, psychologa, rehabilitantów z członkami rodzin uczestników Warsztatu, w celu omawiania ich bieżących problemów, zachowań i sytuacji życiowej. - Organizowanie licznych wyjazdów, imprez społecznych, integracyjnych i kulturalnych dla uczestników WTZ oraz ich rodzin w celu pogłębienia i kontynuowania terapii prowadzonej na Warsztacie. 4. <u>Świetlica Rehabilitacyjno-Rewalidacyjna</u> ŚRR jest autorskim projektem opracowanym, wdrożonym oraz prowadzonym od 2013r. przez PSONI Koło w Żorach. - Udzielanie wsparcia osobom z głęboką niepełnosprawnością intelektualną ze sprzężeniami po 25 r.ż., które ukończyły OREW, a które ze względu na aktualnie obowiązujące przepisy oświatowe nie mogą kontynuować zajęć terapeutyczno-rehabilitacyjnych. Wsparcie obejmuje działania edukacyjne, rehabilitacyjne, relaksacyjne, muzykoterapeutyczne oraz dogoterapeutyczne. 5. <u>Mieszkanie Chronione</u> Prowadzenie Mieszkania Chronionego dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. - Udzielanie wsparcia osobom z niepełnosprawnością intelektualną w czynnościach samoobsługowych takich jak ubieranie się, dbałość o higienę osobistą, pomoc w przemieszczaniu się, w przygotowywaniu posiłków, pomoc w pracach domowych, w gospodarowaniu budżetem, w zagospodarowaniu czasu wolnego, w rozwiązywaniu problemów osobistych, załatwianiu spraw urzędowych itp.
-------------------------------------	---

	- Współpraca z rodziną i opiekunami we wszelkich sprawach dotyczących mieszkańców
Stowarzyszenie ECCE HOMO	1. Pomoc rzeczowa dla rodzin i osób będących w trudnej sytuacji życiowej.
Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Po Prostu Partner	1. Konsultacje indywidualne dla dzieci i rodziców, 2. Prowadzenie świetlicy dla dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo, 3. W ramach prowadzenia świetlic dla dzieci realizowanie programów w zakresie profilaktyki uzależnień i zapobieganiu niedostosowaniu społecznemu, 4. Wsparcie finansowe i rzeczowe dzieci z najuboższych rodzin, 5. Terapia pedagogiczna, 6. Zajęcia relaksacyjne, 7. Zajęcia plastyczne, muzyczne i sportowe, 8. Wspieranie rodzin wychowanków uczęszczających do świetlicy w procesie wychowawczym, 9. Monitorowanie sytuacji szkolnej wychowanków, zapobiegając ich niepowodzeniom w nauce.
Stowarzyszenie Inicjatyw Harcerskich „Dębina”	1. Prowadzenie i realizowanie programów z zakresu profilaktyki alternatyw, 2. Wspieranie pracy Klubu Turystyki Górskiej „Horyzonty” przy Świetlicy dla Dzieci „Horyzont” MOPS w Żorach, 3. Organizowanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci ze środowisk dysfunkcyjnych, 4. Prowadzenie działalności edukacyjnej i kształceniowej wśród młodzieży i osób dorosłych, w tym kształcenie wolontariuszy, 5. Wspieranie wolontariatu oraz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej, 6. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu dzieci, młodzieży i osób starszych.

Powyższe informacje uzyskano na podstawie zapytań skierowanych do instytucji i stowarzyszeń działających na rzecz dziecka i rodziny w Mieście Żory.

IV. ANALIZA SWOT

Do określenia celów programu dokonano analizy SWOT w obszarze wsparcia rodziny, wskazując mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, tj. czynniki wewnętrzne i zewnętrzne mające wpływ na funkcjonowanie rodzin w Mieście Żory.

Tabela 13. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Doświadczenie, wiedza i kwalifikacje pracowników działających na rzecz rodziny 2. Podejmowanie działań zapobiegających umieszczeniom dzieci poza rodziną naturalną 3. Współpraca instytucji działających na rzecz rodziny 4. Zatrudnianie asystentów rodzin pozwalające na efektywne budowanie mechanizmów współpracy z rodziną i dzieckiem w środowisku naturalnym 5. Zatrudnianie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej 6. Dostępność usług opiekuńczych i specjalistycznych świadczonych dla rodzin 7. Rozbudowa mieszkalnictwa chronionego 8. Rozbudowa mieszkalnictwa socjalnego 9. Realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie 10. Udzielanie rodzinom wsparcia w ramach działalności Ośrodka Interwencji Kryzysowej 11. Szerokie wsparcie dla rodzin uchodźców wojennych z Ukrainy	1. Niewystarczająca liczba ofert wsparcia ze strony organizacji pozarządowych w obszarze wspierania rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi 2. Zaniedbywanie obowiązków opiekuńczo-wychowawczych przez rodziców 3. Brak pozytywnych wzorców osobowych rodzinach dysfunkcyjnych 4. Brak specjalistów psychiatrii dziecięcej 5. Niewystarczająca znajomość języka polskiego przez uchodźców wojennych z Ukrainy 6. Mała znajomość języka ukraińskiego przez osoby świadczące pomoc na rzecz uchodźców wojennych z Ukrainy
SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Udzielanie rodzinom konsultacji i specjalistycznego poradnictwa (pomoc prawna i psychologiczna) 2. Wzrost świadomości dotyczącej korzyści z podjęcia przez rodziny współpracy w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych 3. Kontynuowanie usług świadczonych przez asystentów rodzin (pomoc rodzinom przeżywającym trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych) 4. Wzmocnienie współpracy pomiędzy instytucjami wspierającymi rodzinę 5. Kontynuowanie usług świadczonych przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej 6. Wzrost świadomości w zakresie odmienności kulturowej, językowej i obowiązujących przepisów prawa.	1. Osłabienie więzi rodzinnych 2. Wzrost kosztów utrzymania rodziny 3. Zaniedbywanie obowiązków opiekuńczo-wychowawczych przez rodziców 4. Uzależnienie rodzin od pomocy społecznej, zjawisko „dziedziczenia biedy” 5. Długotrwały i trudno mierzalny proces przywracania rodzinie zdolności prawidłowego funkcjonowania 6. Brak chęci współpracy i zaangażowania ze strony rodzin niewydolnych opiekuńczo i wychowawczo 7. Brak świadomości problemu i umiejętności szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne 8. Negatywne skutki społeczne wynikające z pandemii COVID-19 9. Odmienność kulturowa i językowa uchodźców wojennych z Ukrainy

V. CEL GŁÓWNY PROGRAMU

Głównym celem niniejszego programu jest doskonalenie lokalnego systemu wspierania rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo- wychowawczych, w celu przywrócenia im zdolności do wypełnienia tych funkcji, poprzez pracę z rodziną oraz zapewnienie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci. Realizowane w ramach programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku, ale na całej rodzinie, również w sytuacjach, gdy dziecko umieszczone zostanie poza rodziną biologiczną, w celu odzyskania przez nią funkcji opiekuńczych.

Umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej powinno być ostatecznością, po wykorzystaniu przez Miasto wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej.

VI. CELE SZCZEGÓŁOWE

Pozostałością dawnych problemów Miasta (tj. bezrobocia, ubóstwa) oraz pojawienie się nowego uzależnienia od środków psychoaktywnych jest zjawisko patologii społecznej, wyuczona bezradność i niskie kompetencje opiekuńczo-wychowawcze, które bez pomocy z zewnątrz nie zostaną samodzielnie przez rodzinę rozwiązane.

Analiza danych oraz dotychczasowe doświadczenia wskazują w pierwszej kolejności na ogromną potrzebę wsparcia rodzin naturalnych już na etapie, gdy problemy się rozpoczynają. Należy opracować taki system, aby nie dopuścić do sytuacji, kiedy dziecko musi opuszczać własną naturalną rodzinę. Jest to duży obszar skorelowanych działań zarówno profilaktycznych jak i zmniejszających skutki patologii, skierowanych do rodzin lub osób wymagających pomocy materialnej, specjalistycznej i socjalnej.

Zadania podjęte do realizacji w ramach Miejskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2023-2025 są spójne z kierunkami działań przyjętymi w szczególności w następujących aktach prawnych:

- Ustawa z dnia 09 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej,
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,

- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Żory na lata 2023-2028.

Zaprezentowana poniżej tabela przedstawia zadania oraz cele szczegółowe niniejszego Programu.

Tabela 14. Cele szczegółowe i zadania programu

Cele szczegółowe	Zadania	Wskaźniki	Realizatorzy
1. Działania profilaktyczne w środowiskach ryzyka oraz rozwój edukacji rodzin i podnoszenie kompetencji rodzicielskich	1.1. Doskonalenie stałego monitoringu rodzin zagrożonych kryzysem przez pracowników socjalnych	Liczba rodzin zagrożonych kryzysem poddanych monitoringowi pracowników socjalnych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 135 Wartość docelowa: 140	
	1.2. Podejmowanie działań profilaktycznych wobec rodzin zagrożonych kryzysem przez pracowników socjalnych i asystentów rodziny	Liczba porad udzielonych rodzinom	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 154 Wartość docelowa: 160	
		Liczba pracy socjalnej	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 100 Wartość docelowa: 120	

	1.3. Organizacja różnorodnych form wsparcia mających na celu wzrost społecznej świadomości znaczenia rodziny, jej prawidłowego funkcjonowania, przygotowania do pełnienia ról w rodzinie, itp. (np. szkoła dla rodziców, trening umiejętności wychowawczych)	Liczba i rodzaj zorganizowanych form wsparcia	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Żorach Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żorach Inne podmioty prowadzące wsparcie dla dziecka i rodziny
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 2 Wartość docelowa: 2	
		Liczba osób objętych formami wsparcia	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 25 Wartość docelowa: 25	
2. Rozszerzenie dostępu do poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i innych specjalistycznych form wspierania rodzin (terapeutycznych, mediacyjnych, prawnych, itp.), zwłaszcza dla rodzin, które znalazły się w szczególnej sytuacji	2.1. Poszerzenie oferty wsparcia i poradnictwa oraz pomocy psychologicznej	Liczba działających miejsc wsparcia i poradnictwa oraz pomocy psychologicznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Żorach Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żorach Inne podmioty prowadzące wsparcie dla dziecka i rodziny
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 23 Wartość docelowa: 23	
		Liczba udzielonych porad	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 1017 Wartość docelowa: 1050	

		Liczba osób objętych poradnictwem	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 1017 Wartość docelowa: 1050	
	2.2. Rozwój wybranych form pracy z rodziną, w tym pracy terapeutycznej	Liczba i rodzaj przeprowadzonych programów terapeutycznych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Żorach Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Świetlica dla Dzieci „Horyzont” w Żorach Inne podmioty prowadzące wsparcie dla dziecka i rodziny
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 1 Wartość docelowa: 1	
		Liczba osób objętych programami	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 10 Wartość docelowa: 20	
	2.3. Promowanie i upowszechnianie usług poradnictwa	Liczba przeprowadzonych kampanii promocyjnych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Żorach Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Żorach
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 1 Wartość docelowa: 1	
3. Zapewnienie rodzinom z dziećmi dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych	3.1. Rozwijanie wsparcia rodziny w opiece nad dziećmi w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych	Liczba godzin usług specjalistycznych dla dzieci	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach

		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 1500 Wartość docelowa: 1600	
		Liczba dzieci objętych wsparciem w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych	
4. Rozwój asystentury rodzinnej oraz promowanie idei rodziny wspierającej	4.1. Promowanie asystentury rodzinnej oraz tworzenie rodzin wspierających	Jednostka miary: osoba Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 7 Wartość docelowa: 8	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Liczba zatrudnionych asystentów rodziny	
		Jednostka miary: osoba Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 13 Wartość docelowa: 13	
		Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny	
		Jednostka miary: rodzina Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 135 Wartość docelowa: 140	
		Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny	
		Jednostka miary: osoba Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 230 Wartość docelowa: 240	

		Liczba rodzin wspierających	
		Jednostka miary: rodzina Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 0 Wartość docelowa: 2	
		Liczba rodzin objętych pomocą rodziny wspierającej	
		Jednostka miary: rodzina Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 0 Wartość docelowa: 2	
		Liczba dzieci w rodzinach objętych pomocą rodziny wspierającej	
		Jednostka miary: osoba Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 0 Wartość docelowa: 3	
	4.2. Współpraca służb społecznych na rzecz reintegracji rodziny, w tym w szczególności pracy z rodziną biologiczną, której dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych zespołów interdyscyplinarnych dotyczących sytuacji rodziny	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach Inne podmioty prowadzące wsparcie dla dziecka i rodziny
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 125 Wartość docelowa: 130	
		Liczba rodzin poddanych wsparciu zespołu interdyscyplinarnego dotyczących sytuacji rodziny	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 60 Wartość docelowa: 70	

5. Wzmacnianie integracji i skoordynowanie działań służb na rzecz rodziny	5.1. Promowanie rodziny, jej pozytywnego modelu oraz budowanie klimatu sprzyjającego zakładaniu i utrzymaniu pełnej rodziny	Liczba asystentów rodziny współpracujących z rodziną biologiczną, z której dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach Urząd Miasta w Żorach Inne podmioty prowadzące wsparcie dla dziecka i rodziny
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 3 Wartość docelowa: 4	
		Liczba dzieci, które powróciły z rodziny zastępczej do rodziny biologicznej	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 2 Wartość docelowa: 5	
		Liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych dotyczących problemów rodzinnych	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 9 Wartość docelowa: 12	
	5.2. Rozwijanie i upowszechnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz wolontariuszami w zakresie pracy z rodziną	Liczba podmiotów zajmujących się wsparciem dziecka i rodziny	Urząd Miasta w Żorach Centrum Organizacji Pozarządowych w Żorach
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 5 Wartość docelowa: 5	

		Liczba działań realizowanych indywidualnie lub w partnerstwie	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 1 Wartość docelowa: 2	
	5.3. Wzmacnianie lokalnych systemów wsparcia dziennego – wsparcie tworzenia oraz wzmacnianie wyspecjalizowanych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlic, klubów, ognisk wychowawczych itp.)	Liczba placówek wsparcia dziennego	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Świetlica dla Dzieci „Horyzont” w Żorach Inne podmioty prowadzące Inne podmioty prowadzące wsparcie dla dziecka i rodziny
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 2 Wartość docelowa: 2 Liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	
6. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodziny	6.1. Zapewnienie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom wymagającym wsparcia	Jednostka miary: osoba Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 104 Wartość docelowa: 110	
		Liczba udzielonych świadczeń	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 4075 Wartość docelowa: 4100	
		Rodzaj udzielonych świadczeń	
		Jednostka miary: ilość Źródło danych: sprawozdanie MOPS Częstość pomiaru: roczna Wartość bazowa: 16 Wartość docelowa: 16	

		Kwota udzielonych świadczeń	
		Jednostka miary: kwota	
		Źródło danych: sprawozdanie MOPS	
		Częstość pomiaru: roczna	
	6.2. Zapewnienie dożywiania w formie jednego gorącego posiłku dzieciom, które tego wymagają	Wartość bazowa: zgodnie z budżetem MOPS	
		Wartość docelowa: zgodnie z budżetem MOPS	
		Liczba wydanych posiłków	
		Jednostka miary: ilość	
		Źródło danych: sprawozdanie MOPS	
		Częstość pomiaru: roczna	
		Wartość bazowa: 15434	
		Wartość docelowa: 17000	
		Liczba dzieci objętych dożywianiem	
		Jednostka miary: ilość	
		Źródło danych: sprawozdanie MOPS	
		Częstość pomiaru: roczna	
		Wartość bazowa: 194	
		Wartość docelowa: 200	

Tabela 15. Cele szczegółowe wraz z zamierzonymi efektami działań

Cel szczegółowy	Zamierzone efekty:
1. Działania profilaktyczne w środowiskach ryzyka oraz rozwój edukacji rodzin i podnoszenie kompetencji rodzicielskich.	1. Zmniejszenie ilości rodzin dysfunkcyjnych 2. Zwiększenie świadomości rodzin w zakresie prawidłowego funkcjonowania
2. Rozszerzenie dostępu do poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i innych specjalistycznych form wspierania rodzin (terapeutycznych, mediacyjnych, prawnych, itp.), zwłaszcza dla rodzin, które znalazły się w szczególnej sytuacji:	1. Zwiększenie wiedzy rodzin dysfunkcyjnych o instytucjach, organizacjach i służbach zajmujących się wsparciem dziecka i rodziny 2. Zwiększenie dostępności do poradnictwa specjalistycznego i innych form wsparcia rodziny 3. Zwiększenie zaradności życiowej i nabycie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych dla rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej 4. Zwiększenie motywacji rodzin przeżywających trudności do zmiany własnej sytuacji
3. Zapewnienie rodzinom z dziećmi dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych	1. Zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych i specjalistycznych
4. Rozwój asystentury rodzinnej oraz promowanie idei rodziny wspierającej	1. Zmniejszenie ilości dzieci umieszczanych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej 2. Zwiększenie ilości zatrudnionych asystentów rodziny 3. Pozyskanie rodzin wspierających
5. Wzmacnianie integracji i skoordynowanie działań służb na rzecz rodziny	1. Zwiększenie wiedzy i umiejętności pracowników różnych instytucji i służb uczestniczących w realizacji programu 2. Poprawa współpracy pomiędzy instytucjami i służbami realizującymi program 3. Zwiększenie efektywności wykorzystania istniejącego systemu wsparcia rodziny i dziecka na terenie Miasta Żory
6. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodziny	1. Zwiększenie standardu życia rodziny

VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Finansowanie Miejskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2023 – 2025 odbywać się będzie w ramach środków z budżetu Miasta Żory oraz środków pozyskiwanych z innych źródeł.

VIII. SPOSÓB MONITOROWANIA PROGRAMU

Monitorowanie Programu odbywać się będzie na podstawie corocznej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz bieżącej analizy z realizacji poszczególnych projektów ze szczególnym uwzględnieniem osiąganych efektów. Program to dokument otwarty i elastyczny to znaczy może podlegać okresowym weryfikacjom i niezbędnym modyfikacjom związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno-ekonomiczną, rozeznanymi potrzebami Miasta oraz wymogami prawa.

Spis wykresów i tabel

Wykresy

1. Liczba ludności w Żorach na przestrzeni lat 2020 - 2022	4
2. Ilość rodzin niepełnych korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach w latach 2020 – 2022	10
3. Ilość spraw rozpatrywanych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w latach 2020 – 2022	10
4. Liczba osób korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2020 - 2022	11
5. Liczba założonych „Niebieskich kart” oraz powołanych grup roboczych w latach 2020 – 2022	16
6. Stan zatrudnienia asystentów rodziny w latach 2020 - 2022	20
7. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach 2020 - 2022	21

Tabele

1. Ludności Miasta Żory z podziałem na kategorie wiekowe w latach 2020 - 2022	5
2. Placówki oświatowe funkcjonujące na terenie Miasta Żory w roku szkolnym 2022/2023	6
3. Liczba mieszkań socjalnych i chronionych w zasobach Miasta Żory, za lata 2020 - 2022	7
4. Liczba rodzin objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach wraz ze strukturą diety w latach 2020 - 2022	8
5. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną oraz najczęstsze powody udzielania rodzinom świadczeń w latach 2020-2022	9
6. Liczba rodzin objętych pomocą Działu Świadczeń Rodzinnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach w latach 2020 – 2022	11
7. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora rodzinnego w latach 2020 - 2022	12
8. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora karnego w latach 2020-2022	13
9. Liczba nieletnich objętych nadzorem kuratorskim w latach 2020 - 2022	14
10. Liczba osób objętych działaniami w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Żorach w latach 2020-2022	14
11. Osoby objęte działaniami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej oraz formy udzielonej pomocy w latach 2020-2022	16
12. Przeciętna liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	18
13. Sieć instytucji i organizacji będących realizatorami i współpartnerami programu	28
14. Analiza SWOT	34
15. Cele szczegółowe i zadania programu	37
16. Cele szczegółowe wraz z zamierzonymi efektami działań	45